Sosiaali- ja terveysministeriö

Hyvinvointiala Hali ry kommentti ehdotukseen kansalliseksi ensihoitostrategiaksi

Hyvinvointiala Hali ry pitää kansallisen ensihoitostrategian laatimista tärkeänä ja kannattaa strategian keskeisiä tavoitteita. Ensihoidon asemaa tulee vahvistaa osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluketjuja, ja toimintaa on kehitettävä vaikuttavuuteen, tietoon ja väestön tarpeisiin perustuen. Myös osaavan henkilöstön saatavuuden turvaaminen sekä ensihoidon toimintakyky häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ovat erittäin tärkeitä tavoitteita.

Strategiassa tunnistetaan hyvin ensihoidon muuttuminen sairaankuljetuksesta liikkuvaksi terveydenhuolloksi. Ensihoidon tehtävänä on yhä useammin arvioida hoidon tarvetta, aloittaa hoito potilaan luona, ohjata potilas tarkoituksenmukaiseen palveluun ja mahdollisuuksien mukaan välttää tarpeeton kuljettaminen päivystykseen. Kehitystä tulee jatkaa hallitusti siten, että ensihoito kytkeytyy saumattomasti hyvinvointialueiden muihin palveluihin ja että tehtävien sisältö, vastuut ja rahoitus tukevat tarkoituksenmukaista toimintaa.

Monituottajuus tulee tunnistaa strategisena vahvuutena

Strategialuonnoksessa todetaan, ettei siinä ehdoteta muutoksia ensihoitopalvelun järjestämis- tai tuottamismalleihin. Hali pitää tärkeänä, että tämä tuotantotapaneutraali lähtökohta näkyy myös strategian tavoitteissa ja toimeenpanossa.

Ensihoitoa tuotetaan Suomessa hyvinvointialueiden, pelastuslaitosten ja yksityisten palveluntuottajien yhteistyönä. Yksityiset yritykset ovat vakiintunut osa ensihoidon kokonaisuutta, ja niillä on merkittävää henkilöstö-, kalusto- ja valmiuskapasiteettia sekä paikallista osaamista. Yritykset tuovat järjestelmään myös joustavuutta, innovatiivisuutta ja kykyä kehittää uusia toimintamalleja.

Monituottajuus tulee nähdä keinona parantaa palvelujen saatavuutta, laatua, kustannustehokkuutta ja järjestelmän toimintavarmuutta. Kansallisesti yhtenäisempi ensihoito ei saa tarkoittaa tuotantotapojen yhdenmukaistamista tai palvelujen siirtämistä laajasti hyvinvointialueiden omaksi tuotannoksi. Strategiaan tulisi kirjata selkeästi, että sen tavoitteita toteutetaan hyödyntämällä tarkoituksenmukaisesti sekä julkista että yksityistä palvelutuotantoa.

Pelastustoimen ja ensihoidon yhteistyön vahvistaminen on tärkeää, mutta se ei saa johtaa siihen, että pelastuslaitoksen tuottama ensihoito nähtäisiin lähtökohtaisesti ensisijaisena tuotantotapana. Palvelun tuottamistapa tulee ratkaista alueen tarpeiden, laadun, vaikuttavuuden, kustannusten ja toimintavarmuuden perusteella.

Tuotantotapojen kustannuksia on vertailtava avoimesti

Hyvinvointialueilla on viime vuosina lisätty ensihoidon omaa tuotantoa. Ratkaisujen taustalla ei kuitenkaan aina ole nähtävissä avointa ja vertailukelpoista kustannusarviota eri tuotantotavoista, vaikka kilpailutettu ostopalvelu voi olla hyvinvointialueelle kustannustehokkaampi vaihtoehto.

Strategiassa tulisi edellyttää ensihoidon tuotantotapojen vaikutusten ja kokonaiskustannusten vertailua. Vertailussa on huomioitava kaikki oman tuotannon ja ostopalvelujen kustannukset yhdenmukaisin perustein. Päätöksenteon tulee perustua palvelun vaikuttavuuteen, laatuun, saatavuuteen ja kokonaiskustannuksiin – ei palveluntuottajan omistusmuotoon.

Ensihoidon tietopohjaa kehitettäessä myös yksityisten palveluntuottajien tuottama tieto tulee ottaa osaksi kansallista ja alueellista tilannekuvaa. Tiedon keruun, mittareiden ja tietojärjestelmien tulee mahdollistaa eri tuotantotapojen vertailu ilman tarpeetonta hallinnollista kuormitusta. Yksityiset palveluntuottajat tulee ottaa mukaan tiedolla johtamisen toimintamallien ja kansallisten mittareiden valmisteluun.

Vuoden 2028 muutos on huomioitava strategian toimeenpanossa

Vuoden 2028 alusta hyvinvointialue vastaa koko ensihoitopalvelun järjestämisestä ja rahoituksesta, mukaan lukien ensihoitopalveluun sisältyvät potilaskuljetukset. Lisäksi hyvinvointialue vastaa ensihoitopalveluun kuulumattomien ambulanssikuljetusten järjestämisestä ja rahoituksesta, ja Kelan sairausvakuutuksesta maksamat korvaukset päättyvät.

Muutos on otettava huomioon ensihoitostrategian toimeenpanossa. Hyvinvointialueiden tulee kartoittaa alueellaan toteutuvat ambulanssikuljetukset, nykyiset palveluntuottajat sekä käytettävissä oleva henkilöstö-, kalusto- ja valmiuskapasiteetti. Kartoitukseen on sisällytettävä myös sellainen toiminta, joka on nykyisin tilattu suoraan yrityksiltä eikä välttämättä näy hyvinvointialueen omissa tiedoissa.

Jos ensihoitopalveluja siirretään edelleen yhä enemmän hyvinvointialueiden omaksi tuotannoksi ja sama kehitys ulottuu myös siirtokuljetuksiin, vaarana on koko yksityisen ensihoito- ja ambulanssikuljetuskapasiteetin näivettyminen. Menetettyä kapasiteettia, henkilöstöä ja kalustoa on myöhemmin vaikea palauttaa nopeasti. Markkinan toimivuudesta ja palveluntuottajien toimintaedellytyksistä on siksi huolehdittava jo ennen uudistuksen voimaantuloa.

Hyvinvointialueiden tulee käydä yritysten kanssa markkinavuoropuhelua ennen palvelumallien ja hankintakriteerien määrittelyä. Kilpailutukset on valmisteltava riittävän ajoissa, ja palveluntuottajille on tarjottava ennakoitava toimintaympäristö sekä riittävän pitkät sopimuskaudet.

Osaavan henkilöstön saatavuus edellyttää joustavia työaikaratkaisuja

Hali pitää tärkeänä strategian tavoitetta turvata osaavan ensihoitohenkilöstön saatavuus. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää myös sitä, että erilaiset ensihoidon tehtävät ja toimintaympäristöt tunnistetaan työaikaratkaisuissa.

Halin näkemyksen mukaan 24 tunnin työvuorot soveltuvat osaan ensihoidon tehtävistä ja toimintaympäristöistä. Niiden käyttö tulee mahdollistaa silloin, kun toiminnan luonne, tehtävämäärät, kuormitus ja riittävä palautuminen sen sallivat. Työvuoron turvallisuutta ja soveltuvuutta ei tule arvioida vain sen pituuden perusteella, vaan kokonaisarviossa on huomioitava muun muassa tehtäväsidonnaisuus, mahdollisuudet lepoon, työn kuormittavuus ja työvuorojen välinen palautuminen.

Monet ensihoidon työntekijät arvostavat 24 tunnin työvuoroja, ja niiden käyttö voi helpottaa henkilöstön rekrytointia, työvuorosuunnittelua ja ympärivuorokautisen valmiuden järjestämistä. Tarpeettoman jäykkä kansallinen sääntely voisi heikentää henkilöstön saatavuutta erityisesti alueilla ja tehtävissä, joihin työntekijöitä on jo nykyisin vaikea saada. Strategiassa tulisi siksi tunnistaa joustavien ja paikallisiin olosuhteisiin sopivien työaikaratkaisujen merkitys.

Yksityinen kapasiteetti on osa varautumista ja huoltovarmuutta

Ensihoidon toimintakyvyn turvaaminen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa edellyttää kaikkien käytettävissä olevien voimavarojen hyödyntämistä. Yksityisten palveluntuottajien henkilöstö, kalusto, toimipisteet ja logistinen osaaminen muodostavat osan kansallisesta ensihoitokapasiteetista ja huoltovarmuudesta.

Yksityiset toimijat tulee ottaa järjestelmällisesti mukaan alueelliseen ja kansalliseen valmiussuunnitteluun, harjoituksiin, tilannekuvan muodostamiseen sekä jatkuvuudenhallintaan. Yhteistyön käytännöt, vastuut ja tiedonkulku on sovittava normaalioloissa. Yksityistä kapasiteettia ei voida hyödyntää nopeasti häiriötilanteessa, jos sen toimintaedellytysten ja osaamisen ei ole annettu säilyä normaalioloissa.

Yksityiset palveluntuottajat mukaan toimeenpanoon

Strategian tavoitteiden toteutuminen edellyttää laajaa yhteistyötä. Yksityisten ensihoitopalvelujen tuottajat ja niitä edustavat järjestöt tulee ottaa mukaan strategian toimeenpanon, mittareiden, kansallisten toimintamallien ja mahdollisten lainsäädäntömuutosten valmisteluun alusta lähtien.

Yhteenveto

Hali ehdottaa, että strategian toimeenpanossa

- vahvistetaan monituottajuutta ja tuotantotapaneutraalia kehittämistä
- edellytetään oman tuotannon ja ostopalvelujen avointa ja vertailukelpoista kustannusarviointia
- turvataan yksityisen ensihoito- ja ambulanssikuljetuskapasiteetin säilyminen
- mahdollistetaan tehtäviin ja toimintaympäristöön soveltuvat 24 tunnin työvuorot
- otetaan yksityiset palveluntuottajat mukaan valmius- ja varautumisyhteistyöhön sekä kansalliseen tiedolla johtamiseen
- varmistetaan yksityisen sektorin edustus strategian toimeenpanoa ja seurantaa tukevissa työryhmissä.

Ensihoitostrategia tarjoaa hyvän perustan palvelun pitkäjänteiselle kehittämiselle. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kuitenkin, että koko olemassa oleva ensihoitokapasiteetti otetaan käyttöön ja että julkisia ja yksityisiä palveluntuottajia kohdellaan kehittämisessä tasavertaisina kumppaneina.

Kunnioittavasti,

Sanna Aunesluoma
toimitusjohtaja
Hyvinvointiala Hali ry

Lisätiedot:

Emma Kajander
terveyspalvelujohtaja
emma.kajander@hyvinvointiala.fi
040 533 0980